કરે કસોટી આપણી ધીરજની, સીમા વટાવે છે,
દગાબાજી અને છળકપટની, સીમા વટાવે છે,
સીમા વટાવે છે રોજ પિયરનું આંગણું સમજી -
દોસ્તીના દંભે સહનશીલતાની, સીમા વટાવે છે.
(ચાલબાજ ચીના)

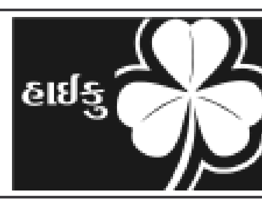

બતાવ્યું ફરી,
સેવકોને ગાજર
વિસ્તરણનું..
(પ્રધાનપદની લાલચ)

રેડે ઉત્સાહ,
થાક્યા કાર્યકરોમાં -
હોદ્દા - પદનો..
(બોર્ડ-નિગમ)

ચિંતન

દષ્ટિપૂતં ન્યસેત પાદં વસ્ત્રપૂતં જલં પિબેત । સત્યપૂતાં વદેદ વાચં મનઃ પૂતં સમાચરેત ॥

'સારી રીતે જોઇ-તપાસી (બધી બાબતોનો આગળ-પાછળ-પરિણામોનો) વિચાર કરીને જ કોઇ પગલું-નિર્ણય-સાહસ કરવું. વસ્ત્રથી ગાળેલું જ જળ પીવું, શાસ્ત્ર સંમત વાણી બોલવી. મનથી સારી રીતે વિચારી પછી જ વાણી બોલવી.'

માણસ જીવનમાં આગળ-પાછળનો વિચાર કર્યા વિના ઉશ્કેરાટ કે સાહસમાં ઘણા ખોટા નિર્ણય લઇ લે છે. દા.ત. એક વાર ચોરી થઇ કે મકાન વેંચી નાખવું, પડોશી સાથે સંબંધ બગડે મકાન વેંચી નાખે- અભ્યાસ-લગ્ન - વગેરેની બાબતમાં સંપૂર્ણ વિચાર કર્યા પછી જ નિર્ણય કરવો જોઇએ.

આજકાલ નેતાશ્રીઓ પણ ઉશ્કેરાટ કે ઉત્સાહમાં આવી જઇ ગમે તેવાં 'નિવેદન' કરી નાખે છે અને પછી 'શબ્દો' પાછા ખેંચે કે 'તોરમરોડ' નો બચાવ કરે. હંમેશા પૂર્વાપરનો વિચાર કરી હું શું બોલું છું. મારા બોલવાની અસર શી થશે, કોને દુઃખ થશે વગેરે બાબતોનો વિચાર કરીને જ બોલવું જોઇએ.

સાવધાની, વિચારપૂર્વકનું આયોજન-નિર્ણય અને વાણી વિવેક એ સજ્જનનાં લક્ષણ છે.

સુવિચાર

- જો તમારી બધી જ ચિંતાઓ હૃદયમાં કરચલીઓ પાડતી હોય તો થોડા જ સમયમાં બેકરચલીઓ ચહેરા પર દેખાશે **- મોરારિ બાપુ**
- તમારી પાસે ધબકતું હૃદય છે... અને કોઇકને તમારી જરૂર છે તો બીજું કંઇ નહીં તો એને એક ફૂલ આપો **- રમેશ પારેખ**
- નિખાલસ નિર્દોષ હાસ્યનું વાવેતર કરો, હાસ્યની લહાણી કરતાં વાતનું વતેસર ન થાય તે ધ્યાન રાખો **- મહેન્દ્ર મેઘાણી**
- દિલેરી તમારા ગજાથી વધુ આપવામાં અને ખુમારી કરતાં ઓછું લેવામાં છે **- એસ. ભટ્ટાચાર્ય**
- જો બુદ્ધિરૂપી હોડી મનરૂપી પવનને વશ થાય, તો તેને તારી શકે નહીં પણ ડૂબાડી દે **- ધ્યાનસૂત્ર**
- સફળતાનાં ત્રણ આધાર સ્તંભો.. વધુ નિરીક્ષણ કરવું, વધારે અનુભવ કરવો અને વધારે અભ્યાસ કરવો **- સામ પિત્રોડા**
- એ દેશની દયા ખાજો જેના રાજકારણીઓ શિયાળ જેવા હોય, વિચારકો મદારી જેવા હોય, પ્રજા જુદા જુદા જૂથમાં વહેંચાયેલી હોય અને એ દરેક જૂથ પોતાને જ દેશ ગણતું હોય **- સુભાષિત**

(સંકલન : દીપક વી. આસરા)

બોધ કથા

સંગીતપ્રેમ એ સંગીત ભક્તિ બની જાય ત્યારે હૃદય પર અસર કરે છે અને એક જાતની પ્રસન્નતા આપે છે કોઇ પણ રોગ કે વેદનામાં રાહત પણ આપે છે.

પંડિત જસરાજની શાસ્ત્રીય સંગીતની કેટલીય ધૂન-ભક્તિ ગીતો આજે પણ રેડિયો-ટીવી પર ગૂંજતા જ રહે છે એમનાં સંગીત અને કંઠનો એક મુંબઇનો પરિવાર ખૂબ જ મોટો પ્રશંસક હતો. એ પરિવારની નાની બાળા પર સ્કૂલમાં એની ધૂન-પ્રાર્થના ગાતી હતી.

એ બાળા માંદગીમાં પટકાઇ - એનું નામ કિંજલ હતું. બેભાન અવસ્થામાં જ હતી. ચેતન આવતું જ નો'તું ડોકટરોએ હાથ ઊંચા કરી દીધાં.

બાળાના માતા-પિતા જે પંડિત જશરાજના ભક્ત હતાં એ શ્રદ્ધાપૂર્વક પંડિતજી પાસે ગયાં અને કહ્યું અમારો પરિવાર આપની ગાયકીનો પૂજારી છે મારી પુત્રી પણ આપના કંઠની પ્રશંસક છે. અમે સાંભળ્યું છે કે સંગીતની અસર અમૃત સમાન હોય છે. હવે મારી દીકરી જ્યારે મૃત્યુશૈયા પર છે ત્યારે આપ એને આપના કંઠેથી અમૃત પીવડાવો તો - અમને શ્રદ્ધા છે કે એ બચી જશે..

પં. જસરાજ હોસ્પિટલ ગયા. સતત પાંચ કલાક બાળાની પથારી પાસે બેસી હૃદયપૂર્વક સંગીત પીરસ્યું અને બાળામાં ચૈતન્યનો સંચાર થયો.

Email - sureshchandrabhatt18@gmail.com

કયા શહેરમાં વર્ષ ૨૦૨૦નો ઓલિમ્પિક રમતોત્સવ યોજાશે?

રમત-જગત

(૧) હાલમાં વિશ્વમાં સૌથી ધનિક ફૂટબોલર કોણ છે?
(અ) લિપોનેલ મેસી (બ) સેમ્યુઅલ એટો
(ક) વેઇન રૂ (ડ) ક્રિસ્ટિયાનો રોનાલ્ડો

(૨) નીચેનામાંથી કોણ ઓલમ્પિક ચંદ્રક વિજેતા છે?
(અ) પી.ટી.ઉષા (બ) સાનિયા મિર્ઝા
(ક) સાઇના નહેવાલ (ડ) અંજુ જયોર્જ

(૩) હાલમાંજ લોરિયમ સ્પોટર્સ એવોર્ડ દરમિયાન 'બેસ્ટ સ્પોર્ટ્સમેન ઓફ ધ ઇયર'નો અવોર્ડ કયા ખેલાડીને આપવામાં આવ્યો હતો?
(અ) રફેલ નડાલ (સ્પેન) (બ) એન્ડી મરેને (બ્રિટન)
(ક) વેટ્ટલ (જર્મની) (ડ) યુસેન બોલ્ટ (જમૈકા)

(૪) પ્રથમ શરદ ઓલિમ્પિક રમતોત્સવનું આયોજન કયારે અને કયાં કરવામાં આવ્યું હતું?
(અ) ૧૯૧૬ પેરિસ (બ) ૧૯૨૪ ઓમોનિથ (ફ્રાન્સ)
(ક) ૧૯૩૬ સિડની (ડ) ૧૯૪૦ ટોકિયો

(૫) 'ફાસ્ટર ઇન લાઇટીંગ : માય ઓટોબ્રાયોગ્રાફી' પુસ્તકના લેખક કોણ છે?
(અ) જેસી ઓવેન્સ (બ) કાર્લ લૂઇસ
(ક) મિલ્ખાસિંહ (ડ) યુસેન બોલ્ટ

(૬) ૨૦૧૪ના ફિફા વર્લ્ડકપ માટેના દડાનું નામ શું આપવામાં આવ્યું હતું?
(અ) માટુકા (બ) બ્રાજુકા
(ક) લેપટિકા (ડ) લાટુકા

(૭) 'બાયગોડ ડિકી' કયા ભારતીય ખેલાડીની આત્મકથા છે?
(અ) સચિન તેંડુલકર (બ) અભિનવ બિન્દ્રા
(ક) કપિલદેવ (ડ) લિએન્ડર પેસ

(૮) કયા શહેરમાં વર્ષ ૨૦૨૦નો ઓલિમ્પિક રમતોત્સવ યોજાશે?
(અ) પેરિસ (બ) બર્લિન
(ક) મેડ્રિટ (ડ) ટોકિયો

(૯) આ વર્ષે ટ્વેન્ટી-૨૦ વર્લ્ડકપમાં ગ્રુપ-૨માં કઇ ટીમ ટોચનાં સ્થાને રહી હતી?
(અ) બાંગ્લાદેશ (બ) પાકિસ્તાન
(ક) વેસ્ટ ઇન્ડિઝ (ડ) ભારત

(૧૦) કયા શહેરમાં વર્ષ ૨૦૧૮નો કોમનવેલ્થ રમતોત્સવ યોજાશે?
(અ) ગ્લાસ્ગો (બ) હેમિસ્ટન
(ક) ગોલ્ડ કોસ્ટ (ડ) વેનકુંવર

(૧૧) અત્યાર સુધીમાં ટ્વેન્ટી-૨૦ વર્લ્ડ કપમાં પાકિસ્તાન તરફથી સૌ પ્રથમ સદી કરનાર ખેલાડી કોણ છે?
(અ) કે. અકમલ (બ) અફ્રિદી
(ક) મકસૂદ (ડ) શહેઝાદ

(૧૨) અત્યાર સુધીમાં ટ્વેન્ટી-૨૦ વર્લ્ડકપમાં સદી કરનાર એકમાત્ર ભારતીય ખેલાડી કોણ છે?
(અ) વિરાટ કોહલી (બ) સુરેશ રૈના
(ક) ગૌતમ ગંભીર (ડ) મહેન્દ્રસિંહ ધોની

(૧૩) કયા દેશમાં ૨૦૨૨નો ફિફા વર્લ્ડકપ રમાશે?
(અ) કતાર (બ) બ્રાઝિલ
(ક) સ્પેન (ડ) રશિયા

(૧૪) હાલમાં જ પૂર્ણ થયેલ માયામી માસ્ટર ટેનિસ ચેમ્પિયનશિપ કયા ખેલાડીએ જીતી હતી?
(અ) રાફેલ નડાલ (સ્પેન) (બ) રોજર ફેડરર (સ્વિત્ઝર્લેન્ડ)
(ક) એન્ડી મરએ (બ્રિટન) (ડ) નોવાક યોકોવિચે (સર્બિયા)

(૧૫) બેડમિન્ટન કયા ખેલાડીએ સતત નવ વર્ષ સુધી રાષ્ટ્રીય ચેમ્પિયનશીપ જાળવી રાખી હતી?
(અ) દિનેશ ખન્ના (બ) પ્રકાશ પાદુકોણ
(ક) દીપુ ઘોષ (ડ) નંદુ નાટેકર

વિવિધા

વિષય : આ સપ્તાહમાં આવતા વિશ્વના વૈજ્ઞાનિકોના જન્મદિવસ

- ૨૫ સપ્ટે. ૧૮૪૬ વાર્લ્ડમીર કોપન - જર્મન અવકાશ વૈજ્ઞાનિક અને ખગોળશાસ્ત્રી, ધૂમકેતુ પર વિશેષ સંશોધન કરનાર વૈજ્ઞાનિક
- ૨૫ સપ્ટે. ૧૮૪૩ થોમસ કવાઉડર ચેમ્બરલીન - અમેરીકન ભૂવૈજ્ઞાનિક
- ૨૬ સપ્ટે. ૧૯૧૭ હરિસન બ્રાઉન - અમેરીકન ભૂરસાયણ વૈજ્ઞાનિક, આઇસો પ્લુટોનીયમ પર સંશોધન, પ્રથમ અણુબોંબમાં ઉપયોગ થયો.
- ૨૬ સપ્ટે. ૧૯૧૭ સર બાર્મેશ વાલિસ - ઇંગ્લિશ એરક્રાફટ ડિઝાઇનર અને મિલટરી એન્જીનીયર
- ૨૭ સપ્ટે. ૧૯૨૫ સર રોબર્ટ એડવર્ડસ - બ્રિટીસ મેડીકલ રીસર્ચર, વિશ્વની પ્રથમ ટેસ્ટ ટ્યુબ બેબીના શોધક અને ૨૦૧૦માં નોબલ પ્રાઇઝ વિનર.
- ૨૭ સપ્ટે. ૧૯૨૦ હેનરી મેલશન સ્ટોમલ - અમેરીકન સમુદ્રીશાસ્ત્રી, સમુદ્રી પ્રવાહો અને સમુદ્ર રસાયણો પર સંશોધન કરનાર
- ૨૮ સપ્ટે. ૧૯૨૫ સેયમોર આર. ક્રેય - અમેરીકન ઇલેકટ્રોનીકસ એન્જીનીયર કમ્પ્યુટરમાં પ્રથમ વખત ટ્રાન્ઝીસ્ટરનો ઉપયોગ કરી સુપર કોમ્પ્યુટર બનાવનાર વૈજ્ઞાનિક
- ૨૮ સપ્ટે. ૧૮૭૩ જુલિયન લોવેન કુલડીંગ - અમેરીકન ગણિતશાસ્ત્રી અને શિક્ષણશાસ્ત્રી

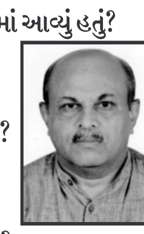

ખજાનો

- ડૉ. અનિલ પટેલ
anilbhaikpatel@gmail.com

- ૨૯ સપ્ટે. ૧૯૩૧ જેમ્સ વોટસન ક્રોનીન - અમેરીકન અણુ વૈજ્ઞાનિક, ૧૯૮૦માં નોબલ પ્રાઇઝ વિજેતા
- ૨૯ સપ્ટે. ૧૯૨૫ પૌલ મેકક્રેડી - અમેરીકન એન્જીનીયર, સૌ પ્રથમ માનવ સંચાલિત ફ્લાઇંગ મશીન બનાવનાર વૈજ્ઞાનિક
- ૩૦ સપ્ટે. ૧૯૪૩ જહોન ડિઝાનોફર - જર્મન બાયોકેમીસ્ટ ૧૯૮૮માં નોબલ પ્રાઇઝ વિજેતા
- ૩૦ સપ્ટે. ૧૯૩૯ જિન મરીન લ્હેન - ફ્રેન્ચ રસાયણ શાસ્ત્રી, ૧૯૮૭માં રસાયણ ક્ષેત્રનું નોબલ પારિતોષિક વિજેતા - સિન્થેસીસ પર સંશોધન
- ૧ ઓકટો. ૧૯૩૯ જહોજે આર. કરૂથીયર્સ - અમેરીકન અવકાશ - ભૌતિક વૈજ્ઞાનિક - અલ્ટ્રાવાયોલેટ કિરણો વિશે સંશોધન.
- ૧ ઓકટો. ૧૯૨૪ પ્રેસિડેન્ટ જેમી કાર્ટર - અમેરીકાના ૩૯મા પ્રેસિડેન્ટ, ન્યુકલીયર સબમરીન પ્રોગ્રામ પર સંશોધન કરનાર

ગયા સપ્તાહનો સવાલનો જવાબ

સવાલ - ભારતની મુલાકાતે આવેલા ચીનના રાષ્ટ્રપ્રમુખની પત્નીનું નામ શું છે? જવાબ - પેંગ લિયુઆન

સાચા ઉત્તર આપનાર પત્ર મિત્રો

(૧) લમ્હા એમ. જાદવ : સે-૩૦ (૨) નટુભાઇ દરજી : પેથાપુર
(૩) ઋજિત રાવલ : ૧૨૨૨/૨, સે-૭ડી
(૪) મૂળજીભાઇ પરમાર 'દધિ' : સેક્ટર-૭બી
(૫) જયેન્દ્ર પાઠક : ઇન્ફોસીટી જુ. સાયન્સ કૉલેજ (૬) પંકજ આર. પ્રજાપતિ : ઉવારસદ

આ સપ્તાહનો સવાલ (જવાબ એક સપ્તાહમાં મોકલો)

શિવસેના પ્રમુખ ઉદ્ધવ ઠાકરેના પુત્રનું નામ શું છે? જે સક્રિય રાજકારણમાં છે

ગાંધીનગર સમાચાર - ખજાનો વિભાગ
બ્લોક નં. ૬૮૪/૧, સેક્ટર-૮ ગાંધીનગર

સાચા જવાબો

(૧) ડ (૨) ક (૩) ક (૪) બ (૫) ડ (૬) બ (૭) ક (૮) ડ (૯) ડ (૧૦) ક (૧૧) ડ (૧૨) બ (૧૩) અ (૧૪) ડ (૧૫) બ

માનવ જીવનમાં અચાનક કેવો પલટો આવે છે તેનું દૃષ્ટાંત શ્રદ્ધા છે, ભગ્ન હૃદયે પાછી ફરે છે, આમ 'વડીલોના વાંકે' શ્રદ્ધા હાલમાં એકાંકી શેષ જીવન પસાર કરી રહી છે

વડીલોનાં વાંકે
લઘુનવલ
- નિરંજન ઓઝા

સુરેન્દ્રરાય છેલ્લાં પાંચ વર્ષથી સુરતમાં વેચાણવેરાની કચેરીમાં કાર્ય કરી રહ્યા છે. સરકારી નિયમો મુજબ એક જ જગ્યાએ ત્રણ વર્ષથી વધારે સમય સુધી કાર્ય કરતાં કર્મચારી/અધિકારીઓને ટ્રાન્સફર કરવાના રહે છે તે મુજબ સુરેન્દ્રરાયની બદલી ભાવનગર વેચાણવેરાની કચેરીમાં થઇ હોવાથી, પોતાની એકની એક પુત્રી શ્રદ્ધા સાથે નવી જગ્યાએ ચાર્જ લેવા આવ્યા છે. ધર્મપત્નીનું અવસાન થયે ચાર વર્ષ જેટલો સમય થયો છે. તેથી પુત્રીની જવાબદારી પોતે સંભાળી રહ્યા છે. પુત્રીને અદ્યતન જ્ઞાન આપવામાં જરા પણ કચાશ રાખી નથી. પુત્રીને ડાન્સ, ડ્રોઇંગ, તેમજ સંગીત વિગેરે સિદ્ધિઓથી તૈયાર કરવામાં આવી છે. જેનો સુરેન્દ્રરાયને સંતોષ છે. શ્રદ્ધાએ ૧૨માં ધોરણની પરીક્ષા પસાર સુરતમાં કર્યા પછી, બદલી થઇ હોવાથી, ભાવનગર કોલેજ પ્રવેશ મેળવવામાં મુશ્કેલી પડી નથી. તેણે કોમર્સ લાઇન પસંદ કરે છે.

દરરોજ કોલેજ, સ્કુટર ઉપર જવાનું શ્રદ્ધા રાખે છે. પરંતુ ભાવનગર આવ્યા પછી બે મહિને સ્કુટર બગડ્યું તેથી બસમાં જવાનું વિચારે છે. પરંતુ બસ પણ મોડી આવતાં, પોઇન્ટ રીક્ષામાં જવા માટે રીક્ષા પકડે છે, રીક્ષામાં એક યુવાન બેઠેલો હોય છે. શ્રદ્ધા, સર શામળદાસ કોલેજ લઇ જવા રીક્ષા ડ્રાઇવરને કહે છે, આ સાંભળી રીક્ષામાં બેઠેલો, યુવાન, શ્રદ્ધાને પુછે છે કે કોલેજમાં કયા વર્ષમાં છો; કારણ કે હું પણ કોલેજ નજીક આવેલ એ-વન કોમ્પ્યુટર કોલેજમાં બી.સી.એ. (B.C.A) નો અભ્યાસ કરું છું. પ્રત્યુત્તરમાં શ્રદ્ધા, કોમર્સના પહેલાં વર્ષમાં છું તેમ જણાવે છે. આગળ વાતચીતમાં નામની આપ-લેમાં શ્રદ્ધાને જાણ થાય છે કે યુવકનું નામ રાકેશ છે. બંને વચ્ચેની વાતચીતમાં દરરોજ રીક્ષામાં આવવા-જવાનું નક્કી થાય છે.

સમય પસાર થતો જાય છે. અભ્યાસ આગળ વધતો જાય છે અને સંબંધ પ્રેમમાં ફેરવાતો જાય છે. રાકેશ બી.સી.એ. (B.C.A) પુરૂ કરે છે. જ્યારે શ્રદ્ધા કોમર્સના આખરી વર્ષમાં છે. આ સમય દરમિયાન હરવા-ફરવાનું-હોટલમાં નાસ્તો - પાણી કરવાનું - કોઇ કોઇ વખત સમય પસાર કરવા ગાર્ડનમાં બેસવાનું બંને માટે અનિવાર્ય બને છે, પરિણામે વાત લગ્ન સુધી પહોંચે છે. પરિવારોની સંમતિ પ્રથમ મેળવવા, બંને પક્ષે નક્કી થાય છે તદ્દનુસાર એક સારા સમયે એક દિવસ શ્રદ્ધા પોતાના પપ્પાને પ્રસ્તાવ મુકે છે, ત્યારે કદી ગુસ્સે ન થનાર, શ્રદ્ધાના પપ્પા ગુસ્સામાં જણાવે છે કે આ સંબંધ મને માન્ય નથી તેમ છતાં તું ઉપરવટ થઇને જો આગળ વધીશ તો તારા પપ્પાનું મડદાનું મુખ જોઇશ. આ સાંભળી શ્રદ્ધા, થરથર ધ્રુજે છે હલમાં બીજું કંઇ વિચારવાનું મનોમન નક્કી કરે છે. બીજી બાજુ રાકેશના પરિવારમાં પણ તોફાન મચે છે અને તેના પપ્પા જણાવે છે કે તું આંતર જ્ઞાતિ લગ્ન કરીશ તો ઘરમાંથી તો બહાર કાઢીશ તે ઉપરાંત મિલકતમાંથી પણ બાકાત રાખીશ. આ સાંભળી રાકેશ પણ હાલમાં ચુપચાપ રહેવાનું પસંદ કરે છે.

શ્રદ્ધા - રાકેશ હવે વિચારે છે કે આગળ શું કરવું? છૂટા તો પડવું નથી, તે માટે ભાવનગરના ગૌરીશંકર લેકના ગાર્ડનમાં મુલાકાત ગોઠવાય છે, પરિવારોના વિચારોની આપલે થાય છે, ખૂબ જ ચર્ચા-વિચારણા કર્યા પછી રાકેશ જણાવે છે કે મારો મોટો ભાઇ કેનેડા છે તેથી થોડા સમય મારે ત્યાં જઇશ એટલે બધું ભુલાઇ જશે. વાતાવરણ શાંત થઇ જશે, પછી આપણે શું કરવું તે વિચારશું પરંતુ તે પહેલાં કોર્ટ મેરેજ કરી લેવા અને એકબીજાના સતત સંપર્કમાં રહેવાનું નક્કી કરે છે, તે દરમિયાનમાં રાકેશ કેનેડા પહોંચી જાય છે. શરૂઆતમાં મહિનામાં બે વખત ફોન પર શ્રદ્ધા - રાકેશ સંપર્કમાં રહે છે. પરંતુ સમય ધીરે ધીરે વધતો જાય છે. શ્રદ્ધાને છેલ્લાં બે મહિનાથી રાકેશનો સંપર્ક થતો નથી તેથી મુઝાઇ છે. એક સમયે રાકેશ સાથે સંપર્ક થાય છે અને જણાવે છે કે તું ફોન મુકી દે, હું ફોન કરું છું. પરંતુ રાકેશનો ફોન આવતો નથી તેથી વધારે ચિન્તા થાય છે. આ બાજુ શ્રદ્ધાના પપ્પાનું અવસાન થાય છે. તેથી શ્રદ્ધાની ચિંતામાં વધારો થાય છે, આ સંજોગોમાં શ્રદ્ધા જ્યારે રાકેશનો સંપર્ક સાધવા ફોન કરે છે, ત્યારે સતત એન્ગેજ આવે છે. તેથી રાકેશની ઓફિસે ફોન કરે છે, ત્યાંથી જવાબ મળે છે કે તેણે તો એક મહિના પહેલા રાજીનામુ આપી દીધુ છે, શ્રદ્ધા મુઝાય છે કે હવે શું કરવું?

એ વિચારે પાછી ફરે છે ત્યારે બાજુનું બારણું ખુલે છે અને એક બહેન જણાવે છે કે તે તમે રાકેશની તપાસ કરવા આવ્યા છો તો જણાવું કે રાકેશને બ્લડ કેન્સર થયું હતું તેથી તેનું અવસાન, આજે બે મહિના પહેલાં થયું છે. આ ફ્લેટની રાકેશના પપ્પાને જરૂરત ન જણાતાં, તેમણે આ ફ્લેટ, સાઉથ ઇન્ડિયન ભાઇને વેચી નાખ્યો છે. આ સાંભળી પોતે બે મહિના પહેલાં વિધવા થયાનો અહેસાસ થાય છે. માનવ જીવનમાં અચાનક કેવો પલટો આવે છે તેનું દૃષ્ટાંત શ્રદ્ધા છે. ભગ્ન હૃદયે પાછી ફરે છે. આમ 'વડીલોના વાંકે' શ્રદ્ધા હાલમાં એકાંકી શેષ જીવન પસાર કરી રહી છે.

એક સંસ્કારી માનવ તરીકે આપણી ફરજ છે કે આપણે તદ્દન ઋણમુક્ત રહીએ, અને ત્યારે જ જયારે આપણે જે કંઇ પ્રાપ્ત કર્યું હોય તેના કરતાં સવાયું કે દોઢું પાછું વાળીએ

સંસ્કાર ચિંતન
- અનંત ન. વ્યાસ

જીવને યાવદાદાનં સ્યાત્ પ્રદાનં તતોધિકમ્ ।
ઇત્યેષા પાર્થનાડ્સમાકમ ભગવાન પરિપૂર્યતામ ॥

હે ઇશ, જીવનમાં અમો અન્ય લોકો પાસેથી જેટલું લઇએ તે કરતાં કંઇક અધિક અમો આપી શકીએ, તેવી શક્તિ આપ, આ અમારી પ્રાર્થના છે તેને તમો પૂર્ણ કરો.'

પરમને કરાતી પ્રાર્થનાઓ વૈવિધ્યસભર હોય છે. પ્રાર્થનામાં તો ભાવોની અભિવ્યક્ત મુખ્ય ગણાય. આપણા સંસ્કાર તથા માનવતા પ્રત્યેના આપણા અભિગમનો પડઘો પ્રાર્થનામાં પડતો હોય છે. અહીં શબ્દોનું મહત્ત્વ નથી. શબ્દો તો વાણી-વિલાસ છે. પ્રભુની કથા ગમે તેવા મધુર શબ્દોમાં બોલાતી હોય પણ જો કથા ગમે તેવા મધુર શબ્દોમાં બોલતી હોય પણ જો વક્તાનું હૃદય કોરુંકટ હોય. તેની આંખ જરા પણ ન ભિંજાય તો જાણવું આ માત્ર વાણી વિલાસ છે. પ્રભુ તો ભાવભર્યા પ્રેમમય હૃદયને જુએ છે. સંસ્કારી માનવીના ચિત્તમાં જે ભાવના સભર ભરી હોય તેમ વાણીમાં પ્રગટ થાય છે. અહીં આ પ્રાર્થનામાં ઋષિ 'ઇશ' પાસે આપવાની ઇચ્છાશક્તિ માગે છે. જીવનમાં ઘણું જમા કર્યું છે. પણ આપવાની ઇચ્છા જ ન થાય તો, એ સંગ્રહ શા કામનો? આપવાની ઇચ્છા થવી, પરોપકાર માટે સત્તા, સંપતિ અને શાણપણ વાપરવું. એ દૈવી - કૃપા જ ગણાય. પ્રભુકૃપા વિના પરિગ્રહ છૂટતો નથી. આ એક વિચાર -પ્રધાન પ્રાર્થના છે. આ પ્રાર્થનામાં લોભ અને મોહ પર વિજય પામવાની શક્તિ માગવામાં આવી છે. કામ તથા ક્રોધ બાહ્ય ગણાય. પણ લોભ તો અંદર પડેલો મોટો દુશ્મન છે. આ લોભને નિર્મૂળ કરવા માટે લેવા કરતાં દેવું. અને તે પણ અધિક - એ એક માર્ગ છે.

આપણે જન્મ્યા ત્યારે સાથે કશું નથી લાવેલા. ન જ્ઞાન, ન ભાન, ન સમજ, ન શક્તિ - આ તમામ પછીથી પ્રાપ્ત થતી બાબતો છે. જે આપણે વિવિધ સ્તરેથી પ્રાપ્ત કરીએ છીએ. પ્રકૃતિના જ પંચ મહાભૂત તથા ત્રિગુણ વડે શરીર બંધાયું. પ્રથમ પ્રદાન પ્રકૃતિ માતાનું છે અને પછી તો જીવનભર આપણે પ્રકૃતિ પાસેથી લેતા જ આવીએ છીએ. પ્રકૃતિએ આપણને શું શું નથી આપ્યું? આપણાં દૈનિક જીવનની પ્રક્રિયા તપાસો. દૈનિક જરૂરિયાત પુરી પાડવા માટે માનવ સહયોગમાં રહી પ્રકૃતિ સદા મદદ કરે છે. કેટકેટલા માનવીઓ વિવિધ ક્ષેત્રમાં તનતોડ મહેનત કરે છે. ત્યારે આપણે આરામથી જીવી શકીએ છીએ. આપણા અન્ન વસ્ત્રો માટે કોઇ અજાણ્યો કિસાન મહેનત કરતો હોય છે. કોઇ મજૂર કોઇ વણકર કે દરજી પોતાનો સમય અને શ્રમ આપણા માટે સમર્પિત કરે છે. ઘરમાં જ પત્ની કે માતા પોતાની અંગત જરૂરિયાતો ભૂલી આપણા માટે સતત પ્રયત્ન કરતા હોય છે. આ બધાનો આપણે ક્યારેય ઉપકાર માનતા નથી. કેટલાકની દલીલ છે કે અમો નાણાં ખર્ચીને લઇએ છીએ. પણ એ નાણા કમાવાનું જ્ઞાન તથા શક્તિ ક્યાંથી મળે છે. આપણે સમાજ પાસેથી પણ વારંવાર લેતા રહીએ છીએ. મોટા ભાગના માણસો માત્ર લેવામાં જ સમજે છે. જેનું લીધું છે તેને આપવાનું પણ હોય છે તે સિદ્ધાંત યાદ નથી કરતા. પરિગ્રહ વધારતા જવો તેમ જ તેનો માને છે. આ વધારતા તેનો પરિગ્રહમાં તૃપ્તિ શોધે છે. સંતોષની ખોજ અસંતોષી સાધનમાંથી કરવાનો પ્રયત્ન કરે છે. પરંતુ તૃપ્તિ તથા સંતોષનો સંબંધ અપરિગ્રહ સાથે છે. શ્રુતિ વચન છે કે ત્યાગમાં જ તૃપ્તિ છે. ગીતાજીમાં પણ ત્યાગથી શાંતિ મળે છે તેમ જણાવ્યું છે. શાંતિ સંતોષની પ્રદાતા છે.

શાંતિ છે ત્યાં સંતોષ છે અથવા જ્યાં સંતોષ છે. ત્યાં જ શાંતિ છે. શૂક-નીતિમાં જણાવ્યું છે કે કોઇ પણ વ્યક્તિને પોતાના આજીવિકા સરળપણે ચલાવી શકાય તેટલું જ લેવાનો અધિકાર છે. વધારે લેનારને નીતિશાસ્ત્ર, સમાજ દ્રોહી ગણે છે. આજે પણ આપણે એ જોઇ શકીએ છીએ કે આવકના મર્યાદિત સાધનો હોવા છતાં અમર્યાદિત સંપતિ કેમ ઊભી થાય છે. સમાજનો દ્રોહ કરીને, ભ્રષ્ટાચાર આચરીને, લાંચને કારણે... આવા લોકોને સામાજિક ગુનેગાર ગણવા જ જોઇએ. ગીતાજીમાં તથા યાજ્ઞવલ્ક્ય સ્મૃતિમાં તો ઘરનાં ખૂણે એકલા બેસી ખાનારને પણ પાપી કહ્યો છે. પોતાના માટે જ રાંધનાર પણ ચોર ગણાયો છે. કારણ અન્ન ઉત્પાદન પ્રભુ કૃપાથી થાય છે. આપણા શાસ્ત્રોએ ગૃહસ્થી માટે જે પંચયજ્ઞની વ્યવસ્થા કરી હતી તે પણ સમાજના આપણે કેટલા દેવાદાર છીએ તેનું નિત્ય સ્મરણ રહે તે માટે હતી.

જ્ઞાન વિજ્ઞાન, ધન કે સત્તા આ તમામનો એકલપેટા ઉપયોગ ન કરાય. સમગ્ર વિચારીને સંપતિ વપરાય, પુરતી આવશ્યક શક્તિ ન હોય તો સ્વજાત પર લોભ કરીને પણ પરમાર્થ માટે પ્રયત્ન કરવો. શ્રી બ્રોકરની એક વાર્તા છે. 'બા' કહે છે સ્વજાત પર લોભ કરીને અન્યને મદદ કરવામાં જ માનવતા છે. સ્વજાત પર તો સૌ ખર્ચે પણ અન્ય માટે ત્યાગ એ મહત્ત્વની વાત છે. શ્રી સત્યસાંઇ લખે છે, 'જો તમો વરસમાં ચાર જોડ કપડાં વાપરતાં હોય તો ત્રણ જોડમાં ચલાવો એક જોડ અન્યને ફાળવો.' શ્રી વિનોબાજી તો સ્પષ્ટ કહેતા, એક રોટલી કે સમયી ભાત ઓછા ખાવાથી તમે કંઇ મરી નથી જવાના. પણ તમારી છોડેલી એક રોટલી કોઇ એકનો ચોક્કસ જીવાડશે. પશ્ચિમનાં સંસ્કાર માત્ર લેવામાં માને છે આપણે દેવામાં માનીએ છીએ. ખાસ કરીને તો જ્યાંથી જેટલું લીધું હોય તેટલું તો પાછું વાળવું જોઇએ. વળી બેન, દીકરીનું, સાધુ-સંતનું તથા બ્રાહ્મણનું તો ન લેવાય તેવા આપણાં સંસ્કારો છે. પરિગ્રહને તો આપણે દોષ ગણેલ છે. એક ગોપી કહે છે, 'અહિં તો... સાચવ્યું તે એળે ગયું ને લુંટાવ્યું તે જ લહાણ' માનવી પાસે આપવા જેવું કશું ન હોય તો પણ તેને આપવાની ઝંખના થાય છે. આવા સંસ્કારોથી આપણું ચિત્ત ભરાયેલું છે. 'તત્ત્વમસિ' નવલકથામાં એક આદિવાસી જેના ઘરમાં કશું નથી પણ પોતાના ઝૂંપડા પાસેથી પસાર થતા તે કહે છે, 'ના' અત્યારે ન જવા દઉં... મારું કંઇક લો.... પ્રકૃતિ તો ખોબા ભરી ભરી આપે છે. પાછા વાળવાની જવાબદારી આપણી છે. પ્રકૃતિને નુકશાન ન કરીએ. બિન જરૂરી નાશ ન થાય તેની ચિવટ રાખીએ. પર્યાવરણ શુદ્ધ રહે તે માટે જાગૃત રહીએ. વનો, સરિતાઓ તથા સાગરને ગંદો ન કરીએ.

સમાજને પણ ઘણું આપવાનું છે. જો તમો જ્ઞાની છો તમારા જ્ઞાનનો સદ્ઉપયોગ કરો. નાના-મોટા સૌને જેને જરૂર છે તે સૌને તમો જે જાણો છો તે સમજાવો બાળકોને ભણાવો. યુવાનોને માર્ગદર્શન આપો. ભાવનામય વાતચીતો દ્વારા સંસ્કાર રેડો. સ્થુળ પદાર્થો તો નાશવંત છે પણ જો કોઇના ચિત્તમાં ભાવના જાગી જશે તો એ કાયમ ટકવાની છે. પૂ. મોરારિ બાપુ લખે છે, 'અમે કથા એટલા માટે કહીએ છીએ કે રામાયણ સાંભળી થોડા માણસોના જીવનમાં પરિવર્તન આવે.

(અનુસંધાન પાના નં. ૬ પર)